

Анастасія КОНДРИКО,

УДК: 821.161.2:007:004.738. 1

Запорізький національний університет,

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, 69600, Україна, E-mail: kondzu@mail.ru

Новітні тенденції функціонування особистісних наративів у сучасному мас-медійному дискурсі

У статті проаналізовано сучасне тлумачення поняття «наратив»; з'ясовано ознаки наративного опису; подано класифікацію типів наративу; систематизовано науковий дискурс щодо особистісного наративу; простежено та узагальнено закономірності функціонування особистісного наративу в контенті україномовних інформаційних сайтів за 2010–2013 рр.

Ключові слова: *наратив, особистісний наратив, наративний опис, хронологічність.*

Дослідження надскладного процесу формування суспільної свідомості неможливе без аналізу нагального в часі й просторі наративу. Нерідко поняття «наратив» вживають на позначення різноманітних історій, оповідних текстів, розповідей. Але така синонімія не є актуальною не тільки сьогодні, а й не була коректною навіть за тих часів, коли використання зазначеного поняття обмежувалося винятково теорією літератури та лінгвістики. Уже тоді, як слушно зауважує дослідник О. Афанасєв, було принципово встановлено, що у наративі акцент ставиться не на подію розповіді, а на власне ті події, про які йдеться, на саме ту «історію», що була упорядкована ще до текстуального викладу [1, 174]. До речі, варто підкреслити, що сучасні дослідники наративу в соціолінгвістиці йдуть дещо іншим шляхом, окремо розмежуючи оповідь як текст і оповідь як процес.

Поступово, зважаючи на присутність оповіді у будь-якій сфері людського життя, поняття наративу набуло узагальнення та стало претендувати на статус парадигми методології щонайменше гуманітарного знання. Своєрідним свідченням глобальності дослідження наративу в соціальних науках стала поява та поширення терміна «наративний поворот», коріння якого сягає 80-х років ХХ ст., а джерелом, на думку теоретиків Й. Брокмейера та Р. Харре, виступає розуміння того факту, що оповідна форма складає фундаментальне, психологічне, лінгвістичне, культурологічне та філософське підґрунтя для усвідомлення функціонування різних форм знання [2, 30].

© Кондрико А., 2014

Крім уже згаданих учених О. Афанасьєва, Й. Брокмейєра та Р. Харре, до основоположників наукової школи наратології належать, зокрема, Р. Барт, О. Шейгал, В. Шмід, Ф. Штанцель, серед сучасних наратологів варто згадати Р. Кадирову, Є. Москаленко, П. Олещука, В. Третьякова та інші.

Предметом нашого дослідження стали власне особистісні (біографічні) наративи сучасного мас-медійного дискурсу, а метою – їх кількісний та якісний аналіз.

Обов'язковими умовами існування будь-якого наративу є дійові особи та сюжет, що хронологічно еволюціонує. Як наслідок мінімалістичності наведених умов, поняття наративу об'єднує у собі багато різновидів оповіді, що характеризуються різною формою, тематичністю та співвіднесеністю з реальністю. Уся ця різnorodність, у свою чергу, підтверджує той факт, що не існує жодної культури, якій не притаманні ті чи інші види наративу.

Отже, наратив являє собою універсальну характеристику кожної культури, що акумулює та транслює власні системи смислів і досвід у цілому за допомогою оповідей у вигляді міфів, легенд, казок, епосу, драм і трагедій, історій, розповідей, жартів, анекдотів, романів, комерційної реклами тощо. Варто підкреслити, що, з одного боку, здатність бути носієм культури невід'ємна від знання ключових смислів її оповідей; з іншого – ступінь соціалізації індивіда також пов'язаний з рівнем його мовної компетенції, вирішальним фактором якої є здатність розповідати та переказувати історії. Таким чином, без наративу не можливі соціальна взаємодія, створення та трансляція різних видів знання, а також становлення особистості [1, 175–176]. Тому постійно, на кожному етапі розвитку будь-якого суспільства, виникає необхідність його детального вивчення та аналізу.

Серед ознак наративного опису основоположними є такі: наявність кінцевої мети розповіді, яка тлумачить усі згадувані події; обов'язковий відбір найважливіших подій, що безпосередньо стосуються кінцевої мети; упорядкованість подій у певну часову послідовність. Останній із наведених ознак – хронологічності – у наукових джерелах приділено найбільшу увагу. Зокрема Дж. Прінс визначає наратив як презентацію у часовій послідовності деяких реальних чи вигаданих подій. Теоретик пропонує розглядати наратив як один з головних способів організації переживання часу суб'єктом, оскільки оповідь завжди контролюється поняттям часу, а всі події у розповіді вибудовуються у чіткій часовій послідовності. Завдяки такій вибудові окремих подій у наративі відбувається їх осягнення за рахунок означення цілого, до якого вони належать [7, 185].

Ми вважаємо, що новітні дослідження наративу в контексті його функціонування у межах системи соціальної пам'яті ґрунтуються на тезах, запропонованих дослідницею Р. Кадировою:

1) реальність створюється в мові і передається в оповідах (наративах), що люди переказують один одному. Кожен представник соціуму (суб'єкт) конструює своє «я» та підтримує свою ідентичність за допомогою наративів, спираючись на домінуючі в культурі дискурси;

2) наратив є логічно зв'язною, упорядкованою у часі оповіддю, що сприяє організації особистого досвіду суб'єкта. Наративний аналіз дозволяє відобразити приховану в тексті психологічну реальність, відокремити її від формального змісту тексту;

3) робота з текстом не може бути зведена до процесу обміну готовою інформацією. Складний ланцюжок взаємодій слухача/читача з текстом завершується конструюванням нового наративу, що сприяє осягненню та осмисленню суб'єктом власного досвіду й слугує основою розвитку особистості та виробництва нового досвіду [3, 127].

Цінною є типологія наративів О. Шейгал, в основі якої лежить характер референта. Відповідно, дослідниця розрізняє особистісний (проспективний і ретроспективний), ідеологічний та подієвий політичні наративи [6, 86–96]. На нашу думку, така класифікація адекватна і до наративів засобів масової інформації, адже практичний аналіз змістового наповнення мас-медійного дискурсу дозволяє віднайти приклади усіх трьох типів.

Розглянемо детальніше характеристику особистісного нарративу як предмета нашого дослідження. У політології його визначають як життєпис того чи іншого політичного діяча; як структуровану, упорядковану відповідно до політичної ідеї, наповнену елементами драматизму біографію [4, 29]. У контексті медіалінгвістики особистісним наративом можна назвати життєпис будь-якої людини, яка є або вже відомою широкому загалу, або претендує на суспільне визнання завдяки своїм непересічним досягненням, описаним у публікації. Також інформація про головного персонажа, що презентується в такому наративі, обов'язково повинна нести певну цінність та новизну для реципієнта тексту. Іншими словами, герой в особистісному наративі виступає як тематичний базис, навколо якого розгортаються всі згадувані події.

На відміну від особистісного нарративу політичного діяча, мета якого, як правило, полягає в ідентифікації, «зрівнянні» останнього з потенційними виборцями, кожен особистісний наратив у сучасній медіалінгвістиці спрямований висвітлити унікальність свого головного героя.

Науковець В. Трегьяков сформулював таку схему побудови біографічного нарративу, засновану на загальних етапах індивідуальної біо-

графії людини: 1) народження; 2) дитинство; 3) навчання – виховання, набуття життєвого досвіду; 4) дорослішання; 5) соціалізація; 6) шлюб – створення власної родини; 7) робота – реалізація своїх здібностей, одержання засобів для власного життя і своєї родини; 8) народження дітей – виховання нового покоління, поява учнів, послідовників; 9) зрілий вік – Велика родина; 10) розпад Великої родини – ідуть діти, помирають батьки; 11) старість – відхід від роботи, перехід від опіки над іншими до необхідності бути опікуваним; 12) розпад Малої родини; 13) смерть; 14) пам'ять – посмертне продовження життя в дітях, онуках, пам'яті друзів, у створеному за життя [5, 283–284].

Відповідно, наведені етапи – це певні узагальнені стрижні, на які автор наративу «нанизує» біографічну інформацію про свого героя. Проте якщо наявність відомостей усіх без винятку перших тринадцяти елементів не обов'язкова (залежно від рівня обізнаності автора та провідної ідеї твору), то останній елемент – пам'ять – в особистісному медіанаративі завжди окреслений.

З метою виявлення загальних тенденцій використання особистісних наративів на популярних україномовних інформаційних сайтах ми звернулися до контенту <http://dt.ua>, <http://tyzhden.ua> та <http://gazeta.ua> за 2010–2013 рр., адже їх індекс цитованості досить високий – 6/10 (за алгоритмом PageRank станом на жовтень 2013). Серед базових критеріїв відбору необхідних текстів було окреслено такі: безпосередність і монологічність викладу; наявність трьох основних ознак наративного опису (особистісний тип); яскраво виражені характерні риси публіцистичності.

До найбільш вагомих результатів нашого дослідження відносимо:

1. На сайті <http://dt.ua> серед усіх текстів за означений період ми знайшли 85 особистісних наративів. Наративи за 2010–2012 рр. розміщені тільки у рубриках «Культура» і «Соціум» (за єдиним винятком у «Науці»), причому кількісне співвідношення таких медіатекстів залежно від рубрики становить 1:3. Під час проведення дослідження було відзначено чималу кількість публікацій, що містять у собі особистісний наратив як частину авторського задуму: подаються здебільшого без біографічних даних, у контексті опису конкретних досягнень або через інтерв'ю. Рівень змістового наповнення сайту особистісними наративами за січень-жовтень 2013 року якісно і кількісно вищий (29 проти 16, 20 і 17 за 2010, 2011, 2012 рр. відповідно). Тепер такі тексти (за двома винятками) наявні тільки під новими рубриками «Історія» та «Персоналії».

2. Моніторинг сайту <http://tyzhden.ua> на предмет особистісних наративів дозволив виявити 48 публікацій. Тут спостерігається протилежна тенденція щодо кількісних показників: якщо у контенті 2010 та 2011 рр.

ми відшукали по 15 і 17 особистісних нарративів, то у 2012 та січні–жовтні 2013 рр. – усього 7 і 9. Пріоритетною рубрикою для них редакція майже завжди обирає «Історію», хоча трапляються поодинокі особистісні нарративи під рубриками «Авторські колонки» (2010 р.), «Суспільство» (2011–2012 рр.) та «Культура» (2011, 2013 рр.). Варто зазначити, що у значній частині знайдених текстів під рубрикою «Історія» мета використання нарративу полягає в ілюстрації певної політичної події на прикладі біографії головного героя, як правило, уже давно померлого. Зокрема серед публікацій 2011 р. є ціла серія текстів «про знакові постаті української історії, котрі, опинившись у лещатах державно-репресивної комуністичної системи, постали перед життєвим вибором», у структурі яких особистісний нарратив є елементом роздумів авторів над комуністичною системою.

3. Серед матеріалів інформаційного сайту <http://gazeta.ua> ми не знайшли особистісних нарративів у чистому вигляді, натомість виявили дві групи певним чином подібних до них текстів: 1) розповіді героя про себе зі вставками особистісних вражень автора; 2) розлогі інтерв'ю. Пояснити таку ситуацію, на нашу думку, можна прагненням редакції до подійовості та постійної динаміки у публікаціях сайту.

Отже, сьогодні особистісні нарративи є досить популярними втіленнями медіатекстів в україномовному інформаційному інтернет-дискусі. Однак редакціям сайтів <http://dt.ua> та <http://tyzhden.ua> важко визначитися з рубрикою такого контенту, найбільш розповсюдженими та стабільними тут, як довів наш аналіз, є «Суспільство», «Культура» та «Історія», хоча трапляється і безліч інших варіантів. Також часто особистісний нарратив виступає складовою частиною некролога, інтерв'ю, навіть подієвого репортажу.

Підсумовуючи, варто відзначити необхідність глибшого семантичного аналізу сучасних нарративів різних типів, зокрема і особистісного, у контексті медіалінгвістики, що і стане перспективою наших подальших досліджень.

1. *Афанасьев А.* Нарратив и социокультурная реальность / А. Афанасьев // Збірник наукових праць з філософії та філології / редкол. : М. М. Верніков [та ін.]; Одеська гуманітарна традиція . – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2003. – Вип. 6 : Мова, текст, культура . – 2004. – С. 174–182.

2. *Брокмейер Й.* Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы / Й. Брокмейер, Р. Харре // Вопросы философии, 2000. – № 3. – С. 29–42.

3. *Кадырова Р.* Теория нарратива и нарративный анализ в психологии / Р. Кадырова // Вектор науки ТГУ. – 2012. – № 2 (9). – С. 126–128.

4. Олещук П. Біографічний наратив як складова політичного дискурсу / П. Олещук // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2010. – Вип. 20. – С. 27–36.

5. Третьяков В. Как статья знаменитым журналистом. Курс лекций по теории и практике современной русской журналистики / В. Третьяков. – М. : Алгоритм ; Эксмо, 2004. – 623 с.

6. Шейгал Е. Многоликий нарратив / Е. Шейгал // Политическая лингвистика. – 2007. – Вып. (2) 22. – С. 86–93.

7. Prince G. Narratology: the Form and Functioning of Narrative. – Berlin ; New York ; Amsterdam: Mouton Publishers, 1982.

Новейшие тенденции функционирования личностных нарративов в современном масс-медийном дискурсе

Анастасия Кондрыко

В статье проанализировано современное понимание понятия «нарратив»; выяснено признаки нарративного описания; подано классификацию типов нарратива; систематизировано научный дискурс касательно личностного нарратива; прослежено и обобщено закономерности функционирования личностного нарратива в контенте украиноязычных информационных сайтов за 2010–2013 гг.

Ключевые слова: нарратив, личностный нарратив, нарративное описание, хронологичность.

Newest trends of the functioning of personal narratives of contemporary mass media discourse

Anastasia Kondryko,

Zaporizhzhya National University,

66, Zhukovsky St., Zaporizhzhya, 69600, Ukraine, E-mail: kondzu@mail.ru

Subject of the research – personal (biographical) narratives of contemporary mass media discourse, study purposes – quantitative and qualitative examination of these narratives.

The contemporary interpretation of the notion «narrative» is analyzed in this article; signs of narrative description were found; it was given the classification of the types of narrative; it was systematized the scientific discourse about personal narrative; it was noticed and generalised the regularities of the functioning of the personal narrative in the content of Ukrainian information sites from 2010–2013.

We have appealed to information contents <http://dt.ua>, <http://tyzhden.ua> and <http://gazeta.ua> from 2010–2013, since their citation index is high enough (according to PageRank algorithm as October 2013).

The most significant results of our study:

1. On the website <http://dt.ua> we have found 85 personal narratives, placed only in chapters «Culture» and «Society», among all texts for 2010–2012. The level

of the site semantic content with personal narratives in January – October 2013 is qualitatively and quantitatively higher. Now these texts dominate under such rubrics «History» and «Personalities».

2. Monitoring of the website <http://tyzhden.ua> has shown 48 publications. There is an opposite tendency of quantitative indicators: we have found 15 and 17 personal narratives in the 2010 and 2011 content, then in 2012 and January – October 2013 – only 7 and 9. «History» is a priority rubric for them.

3. We have not found personal narratives in their pure form among the materials of the website <http://gazeta.ua>, but we have found out two similar text groups: 1) the story of the hero about himself with inserts of personal impression of the author; 2) lengthy interviews.

Key words: *narrative, personal narrative, narrative description, succession.*

Елліна ЦИХОВСЬКА,

УДК 007 : 304 : 070

д. філол. н., доц.,

Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету,
пр-т Відрадний, 4, м. Київ, 02000, Україна, e-mail: imv@nau.edu.ua

«Маленькі» журнали як площина діяльності модерністів

У статті розглянуто вид американських літературних журналів ХХ ст., які через лімітований тираж носили назву «маленьких журналів». Автор приділяє увагу специфіці цих журналів, редактори яких надавали перевагу авангардній, експериментаторській літературі, авторам-початківцям, новим стилям.

Ключові слова: *«маленькі» журнали, періодика, «целюлозні» журнали, «розумні» журнали, експеримент, модернізм, вортицизм, редакторська політика, комерція.*

Аналіз американських журналів в Україні здебільшого представлений оглядовими працями, на відміну від чисельних окремих розвідок у США, чим і зумовлена актуальність цієї статті. Однією з фундаментальних праць з аналізу «маленьких журналів» літературних журналів є «The Little Magazine: A History and a Bibliography» (1946) Ф.-Д. Гоффмана, Ч.-А. Аллана та К.-Ф. Ільріх. Найбільш ключовим журналам присвячено окремі розвідки, зокрема «The Little Magazine OTHERS and the Renovation of Modern American Poetry» (2006) С.-В. Черчилль, «Gender and Activism in a Little Magazine: The Modern Figures of THE MASSES» (2011) Р. Шрай-

© Циховська Е., 2014